

Sanna Antikainen ps ym.

Lakialoite laeiksi kuntalain 20 §:n ja hyvinvointialueesta annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Aloitteessa ehdotetaan kuntalain (410/2015) 5 luvun 20 §:n muuttamista ja hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 5 luvun 28 §:n muuttamista siten, että äänioikeus kuntavaaleissa ja aluevaaleissa rajataan Suomen taikka muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalaiselle, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Äänioikeus kuntavaaleissa ja aluevaaleissa on lisäksi Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevalla ja tällaisen henkilön perheenjäsenellä, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jolla on asuinpaikka kyseisessä kunnassa väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, jos 1) hänen tietonsa on hänen pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa säädettyllä tavalla, ja 2) hän on kirjallisesti ilmoittanut Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16:ta haluavansa käyttää äänioikeuttaan kuntavaaleissa tai ei ole kirjallisesti peruuttanut aikaisempaa ilmoitustaan.

PERUSTELUT

Nykyinen kuntalain 5 luvun 20 § ja hyvinvointialueesta annetun lain 5 luvun 28 § mahdollistavat molempien vaalien äänioikeuden myöntämisen myös EU:n ulkopuolisille kansalaisille, mikäli he ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuotta. Tämä lakialoite esittää kyseisen säännöksen muuttamista siten, että äänioikeus kunnallisvaaleissa rajataan Suomen taikka muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalaiselle, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Lisäksi äänioikeus kuntavaaleissa ja aluevaaleissa on Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevalla ja tällaisen henkilön perheenjäsenellä, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta, ja jolla on asuinpaikka kyseisessä kunnassa väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, jos 1) hänen tietonsa on hänen pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa säädettyllä tavalla, ja 2) hän on kirjallisesti

Lakialoite LA 27/2025 vp

ilmoittanut Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16:ta haluavansa käyttää äänioikeuttaan kuntavaaleissa tai ei ole kirjallisesti peruuttanut aikaisempaa ilmoitustaan.

Ehdotetun muutoksen tavoitteena on vahvistaa suomalaisen kansallisvaltion demokratian legitimeettiä, korostaa kansalaisuuden merkitystä ja selkeyttää ja yhdenmukaistaa vaalioikeuden perustuslaillista perustaa.

Äänioikeus on keskeinen osa kansanvaltaista järjestelmää ja suvereniteettia. Se ei ole vain valtion antama tekninen tai hallinnollinen oikeus, vaan valtion antama perustavanlaatuinen ja syvälinen vaikuttamisoikeus kansanvaltaiseen ja demokraattiseen järjestelmään.

Kansalaisuuden kautta muodostuu vastavuoroinen suhde yksilön ja valtion välillä, joka sisältää sekä oikeuksia että velvollisuuksia. Äänioikeuden tulisi ensisijaisesti kuulua niille, jotka ovat osa tätä yhteisöä ja osoittaneet sitoutumisensa ja kunnioituksensa sen arvoihin ja velvollisuuksiin.

Demokratian legitimeetti edellyttää, että päätöksentekoon osallistuvat henkilöt jakavat yhteiskunnan perusarvot ja oikeudellisen järjestyksen. Euroopan unionin kansalaisilla on yhteinen oikeudellinen viitekehys, ja jäsenyys Euroopan unionissa edellyttää sitoutumista muun muassa oikeusvaltioon, ihmisoikeuksiin ja demokratiaan. Sen sijaan EU:n ulkopuoliset valtiot eivät välttämättä jaa näitä arvoja. Tällöin ei voida pitää lähtökohtaisesti itsestään selvänä, että näiden maiden kansalaiset olisivat sitoutuneet vastaavasti suomalaisen yhteiskunnan perusperiaatteisiin.

Sallimalla äänioikeus Euroopan unionin ulkopuolisille kansalaisille ilman kansalaisuutta ja täyttää yhteiskunnallista integroitumista avataan mahdollisuus ulkopuolisille vaikutusyrityksille, mukaan lukien autoritaarisista valtioista tulevat henkilöt. Äänioikeuden kytkeminen kansalaisuuteen toimii tehokkaana suojakeinona demokraattisen prosessin väärinkäyttöä vastaan. Tämä on erityisen tärkeää nykyisessä geopoliittisessa tilanteessa, jossa hybridiuhat ja ulkovaltojen vaikutuspyrkimykset ovat kasvaneet.

Ehdotettu muutos tukee kansalaisuuden institutionaalista merkitystä ja kannustaa ulkomaalaisia hakeutumaan Suomen kansalaisiksi. Tämä edistää yhteiskunnallista integroitumista ja pitkäaikaista sitoutumista suomalaisiin arvoihin ja normeihin. Samalla vaalioikeuden määräytymistä selkeytetään. Kansalaisille, jotka ovat osa samaa oikeudellista yhteisöä, kuuluu oikeus osallistua päätöksentekoon. Tämä linjaus vastaa myös monien muiden EU-maiden käytäntöä.

Useat Euroopan unionin jäsenvaltiot eivät myönnä kunnallisvaalien äänioikeutta EU:n ulkopuolisille kansalaisille ilman kansalaisuutta. Virossa lainsäädäntöön suunniteltiin muutosta viime vuoden lopulla. Viron parlamentti päättikin evätä äänioikeuden EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisilta paikallisvaaleissa. Muutosta perusteltiin turvallisuustilanteella ja Venäjän hybridiuhalla. Kansalaisuudettomille sovittiin siirtymäkausi, jonka jälkeen heiltä vaaditaan Viron kieli- ja kansalaisuuskoe. Viime vuoden lopulla 11 EU:n jäsenvaltiota salli kansalaisuudettomien äänioikeuden paikallisvaaleissa. Jäsenvaltioista 16 ei salli: Saksan, Itävallan ja Ranskan lisäksi myöskin Latvia, Tanska, Puola, Tšekki, Espanja, Portugali, Italia, Kreikka, Bulgaria, Romania, Kroatia, Kypros ja Malta eivät myönnä äänioikeutta näille henkilöille. Viro teki lakimuutoksen tämän jälkeen. 11 näistä 16 maasta ei salli äänioikeutta myöskään kolmansien maiden kansalaisille. Vii-

Lakialoite LA 27/2025 vp

si maata (Tanska, Malta, Puola, Portugali ja Espanja) antaa paikallisvaaleissa äänioikeuden kolmansien maiden kansalaisille, mutta ei kansalaisuudettomille.

Suomen nykyinen järjestelmä on poikkeuksellisen salliva. Lainsäädännön yhdenmukaistaminen näiden maiden kanssa tukisi EU:n sisäistä johdonmukaisuutta ja estäisi väärinkäytön mahdollisuuksia, kuten ulkovaltojen vaikuttamismahdollisuuksia.

Tämä lakialoite ei rajoita ulkomaalaisten mahdollisuuksia elää, työskennellä tai vaikuttaa muuten suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen sijaan se palauttaa kunnallisvaalien ja aluevaalien äänioikeuden sen alkuperäiseen merkitykseen konkreettiseksi osoitukseksi kansalaisuudesta, vastuusta ja demokraattiseen arvopohjaiseen yhteisöön sitoutumisesta. Muutoksen kautta vahvistetaan kansanvallan legitimiyyttä, selkeytetään vaalijärjestelmää ja suojataan suomalaista päätöksentekoa ulkoisilta vaikutuksilta.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kuntalain 20 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuntalain (410/2015) 20 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1178/2019, seuraavasti:

20 §

Äänioikeus kuntavaaleissa

Äänioikeus kunnassa toimitettavissa kuntavaaleissa on Suomen taikka muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin tai Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta kyseinen kunta on väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä.

Äänioikeus kuntavaaleissa on lisäksi Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevalla ja tällaisen henkilön perheenjäsenellä, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jolla on asuinpaikka kyseisessä kunnassa väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, jos:

Lakialoite LA 27/2025 vp

1) hänen tietonsa on hänen pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa säädetyllä tavalla;

2) hän on kirjallisesti ilmoittanut Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16:ta haluavansa käyttää äänioikeuttaan kuntavaaleissa tai ei ole kirjallisesti peruuttanut aikaisempaa ilmoitustaan.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

hyvinvointialueesta annetun lain 28 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 28 § seuraavasti:

28 §

Äänestys oikeus aluevaaleissa ja äänestys oikeus hyvinvointialueen kansanäänestyksessä

Äänioikeus aluevaaleissa on sillä Suomen, muun Euroopan unionin jäsenvaltion, Islannin ja Norjan kansalaisella, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jonka kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta kuuluu kyseiseen hyvinvointialueeseen väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä.

Äänioikeus aluevaaleissa on lisäksi sillä Euroopan unionin tai Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevalla henkilöllä ja hänen perheenjäsenellään, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja jolla on asuinpaikka hyvinvointialueeseen kuuluvassa kunnassa väestötietojärjestelmässä olevien tietojen mukaan 51. päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä, jos:

1) hänen tietonsa on hänen pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetussa laissa säädetyllä tavalla; ja

2) hän on kirjallisesti ilmoittanut Digi- ja väestötietovirastolle viimeistään 52. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16:ta haluavansa käyttää äänioikeuttaan aluevaaleissa tai kuntavaaleissa tai ei ole kirjallisesti peruuttanut aikaisempaa ilmoitustaan.

Äänestys oikeuteen hyvinvointialueella toimitettavassa kansanäänestyksessä sovelletaan, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään äänioikeudesta aluevaaleissa.

Lakialoite LA 27/2025 vp

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 31.10.2025

Sanna Antikainen ps
Sara Seppänen ps